

GRONDWATER

CONVENANT 2021-2027

SAMEN WERKEN AAN HERSTEL EN BEWAKING VAN DE GRONDWATERBALANS IN BRABANT

GRONDWATERCONVENANT 2021 – 2027

Partijen, te weten

Waterschap Aa en Maas,
Waterschap Brabantse Delta,
Waterschap De Dommel,
ZLTO,
Brabants Landschap,
Natuurmonumenten,
Staatsbosbeheer,
Brabantse Milieufederatie,
Brabant Water,
Provincie Noord-Brabant,
Evides Waterbedrijf,
Vereniging Industrie Water,
BPG Vereniging landelijk Brabant.

Hierna te noemen 'partijen'

Overwegende:

- Dat de grondwatervoorraad in Brabant al lange tijd onder druk staat, wat zich vertaalt in toenevende waterschaarste in droge tijden, afname van grondwaterstanden en diepe stijghoogten en droogvallende beeksystemen in de zomer;
- Dat de optredende weersextremen leiden tot nieuwe uitdagingen om enerzijds iets te doen aan tekorten en tegelijkertijd te voorkomen dat oplossingen leiden tot onevenredige overlast en schade;
- Dat herstel van de grondwaterbalans een gedeeld belang is van partijen;
- Dat het vraagstuk niet los kan worden gezien van de bodem- en waterkwaliteitsaspecten waarmee Brabant gelijktijdig wordt geconfronteerd;
- Dat het vraagstuk van droogte en verdroging in een brede maatschappelijke context moet worden geplaatst, waar diverse sectoren, overheden en bedrijfsleven mee te maken hebben en/of zullen krijgen;
- Dat droogte en verdroging in Brabant en daarbuiten dan ook als ernstig en urgent worden gezien;
- Dat oplossing van het probleem niet mogelijk is door de inzet van een of enkele betrokkenen, maar alleen door samen goede afspraken te maken en de bijdrage aan de oplossing te verdelen;
- Dat ook met uitvoering van dit convenant in de komende jaren nog steeds af en toe droogte en wateroverlast op zal treden, maar dat we slimmer en sneller willen anticiperen op periodes met te veel of te weinig water om daarmee overlast en schade zo veel mogelijk te beperken.

Komen het volgende overeen:

Strekking Convenant

De uitdaging de komende jaren zit erin hoe partijen samen en met elkaar nieuwe, slimme en andere oplossingen vinden die goed zijn voor ons kostbare grondwater en goed zijn voor inwoners van Brabant, landbouw, natuur en bedrijven. Partijen zijn ervan overtuigd dat met de strekking van dit convenant en de werkafspraken uit dit convenant zij samen die oplossingen vinden en zo werken aan herstel van de grondwaterbalans in Brabant.

In dit convenant maken partijen afspraken tot eind 2027 hoe de grondwaterbalans in Brabant te herstellen en te bewaken. Deze afspraken richten zich op vijf bouwstenen:

1. Meer water vasthouden in het hele watersysteem en meer aanvoeren om uiteindelijk ook meer te infiltreren dan wel anders te benutten;
2. Minder grondwater gebruiken inclusief minder verdampen;
3. Ruimtelijke aspecten om dat te kunnen doen of gevolgen te beperken;
4. Innovatie – nieuwe uitdagingen vragen om nieuwe oplossingen;
5. Governance – waar hebben we elkaar nodig de komende jaren.

Voor iedere bouwsteen hebben partijen gekeken welke interventies er de komende jaren nodig zijn. Hoe maken we als partijen het verschil en creëren de partijen gezamenlijk een evenwichtige grondwaterbalans. Daarbij gaat het over:

- a. Formuleren van eenduidige kwantitatieve doelen voor bovenstaande vijf bouwstenen, in de tijd en voor alle partijen. Opgaven die uitdagen om anders te handelen en perspectief bieden voor bestaande grondgebruikers (landbouw-natuur-bebouwde omgeving);
- b. Differentiatie van deze kwantitatieve opgaven naar deelstroomgebieden en naar omstandigheden (gemiddeld en extreem jaar, met name droge zomerperioden). Partijen zien dat de noodzaak om aan de slag te gaan vooral rond de kritische natuurgebieden groot is;
- c. Heldere afspraken over het monitoren van de voortgang van het herstel van de grondwaterbalans. Het gaat hier om zowel monitoring op de activiteiten als om hydrologische monitoring van de verdroging en de grondwaterbalans;
- d. Het bundelen van de beschikbare informatie-kennis-capaciteit en middelen tussen en door partijen;
- e. (Ruimtelijk) waterbeleid dat deze kwantitatieve opgaven mogelijk maakt;
- f. Innovatieve projecten die impact hebben op het grondwater en waarmee we als partijen samenwerken aan het herstel en bewaking van de grondwaterbalans. Partijen gaan actief op zoek naar de antwoorden en zetten daar capaciteit op in. We creëren en bieden ruimte om te experimenteren.

Niet alle onderdelen kunnen op voorhand ingevuld worden en dat accepteren we ook als partijen. Dat betekent dat de partijen met dit convenant afspreken dat zij de komende jaren samen richting geven aan de koers, hun verantwoordelijkheid nemen voor de gemaakte (proces)afspraken en samen de voortgang bewaken en bijsturen waar nodig aan de hand van gezamenlijk te ontwikkelen dashboards. Dit doen de partijen in het Breed Bestuurlijk overleg Grondwater (BBG).

Uitwerking afspraken convenant per bouwsteen

Kijkende naar het grondwater, zijn er verschillende schaalniveaus te onderscheiden: Brabant, deelstroomgebied en op perceelsniveau. Brabant kent een grote verscheidenheid aan gebieden. Ieder deelstroomgebied heeft een andere karakteristiek, een andere historie en governance. Kortom de startpositie is elke keer anders en vraagt om een specifieke aanpak.

Partijen zijn van mening dat op alle drie de schaalniveaus acties en maatregelen nodig zijn. In dit convenant richten partijen zich met name op het niveau van Brabant en deelstroomgebied. Dat laat onverlet dat alle ontwikkelingen, maatregelen, innovaties waardoor de grondwaterbalans op perceelsniveau in het landelijke als bebouwde gebied hersteld zal worden, door de partijen omarmd, gestimuleerd en aangemoedigd worden. Dergelijke activiteiten zijn echter te gedetailleerd voor het voorliggende convenant en daarom niet specifiek benoemd. Partijen voeren versnellingsprojecten met voorrang uit om de komende jaren op alle drie de schaalniveaus het verschil te maken. Voortgang van deze versnellingsprojecten inclusief benodigde interventies zullen minimaal 1 keer per jaar met alle partijen besproken worden en 4 keer per jaar in een bestuurlijk kernteam.

1 Meer water vasthouden in het hele watersysteem en meer aanvoeren om uiteindelijk meer te infiltreren dan wel anders te benutten

Context

De kans om het grondwater aan te vullen ligt met name in de winter wanneer er veel neerslag valt en de vraag naar grondwater gering is. De winter was van oudsher de periode dat we water wilden afvoeren. Ziehier de noodzaak voor een omslag in denken en handelen. De partijen willen nu niet alleen in de winter het water maximaal vasthouden, maar dit ook zo lang mogelijk volhouden in het voorjaar. En de (extreme) neerslag die in de zomer valt beter benutten. Dit houdt in dat we in Brabant meer ruimte voor water moeten creëren, water meer tijd krijgt om te infiltreren en de inrichting van het gebied daarop wordt aangepast. Zonder dat we daarbij de termijnen vanuit wet- en regelgeving uit het oog verliezen. Partijen zien een (deel)stroomgebied benadering voor zich met als rode draad water langer vasthouden, meer aanvoeren, meer infiltreren en beter en anders benutten.

Gewenst effect 2027

Partijen willen dat het (regen)water in hoger gelegen gebieden niet wordt afgevoerd, maar zoveel als het kan wordt vastgehouden en infiltreert naar het grondwater, waardoor de grondwaterstanden structureel hoger zijn en kwelstromen zich herstellen.

Het streven is door alle inspanningen van de partijen om in 2027 de gemiddelde voorjaarsgrondwaterstand ten opzichte van referentiejaar 2002 (zoals ook in de Europese Kaderrichtlijn Water wordt gehanteerd) 10 cm hoger te hebben in de lagere, peilgestuurde en in sommige gevallen nu al natte delen van Brabant, tot zeker 35 cm op de hoger gelegen infiltratiegebieden.

Partijen helpen gebruikers in het gebied om zich aan te passen aan de veranderende omstandigheden. Als partijen zien dat er door de hogere grondwaterstanden per saldo onevenredig nadeel of onacceptabele schade optreedt voor één of meerdere gebruikers, dan is nadeelcompensatie het uitgangspunt. Hierbij houden partijen en gebruikers voor ogen dat dit andere locaties betreft dan waar nu al droogteschade wordt gecompenseerd door waterbedrijven en de provincie.

Hoe willen partijen dit effect in 2027 bereiken

- a. Partijen voeren de vastgestelde activiteiten om meer water vast te houden conform deze afspraken uit. Denk hierbij aan herstel van natte natuurgebieden, beek- en kreekherstel en andere waterconserverende activiteiten in het landelijke en bebouwde gebied;
- b. Waterschappen voeren water aan via het kanalenstelsel en zetten de komende jaren de bestaande lijn van zo hoog mogelijk stuwen in winter en voorjaar door om de grondwaterstanden structureel te verhogen;
- c. Waterschappen en Rijkswaterstaat hebben in 2022 verkend welke optimalisatie mogelijk is om meer Maaswater aan te voeren via de kanalen.
- d. De landbouw zet in op het overal in Brabant uitvoeren van maatregelen ten aanzien van bodemverbetering, meer water vast te houden en minder water af te voeren als bijdrage aan het gewenste effect in 2027. Afhankelijk van de locatie (lagere delen, flanken of hogere infiltratiegebieden) vraagt dit om een andere inzet van een agrarische ondernemer. Deze lijn wordt ondersteund door de Brabant brede uitrol van Bodem-UP (minimaal 1750 deelnemende boeren in 2027). De bedrijfsbodem en waterplannen (BBWP) zijn - startend vanaf 2022 - een voorwaarde om te kunnen beregenen uit grondwater, om uiteindelijk uiterlijk in 2027 alleen nog te beregenen wanneer daar voldoende maatregelen tegenover staan vanuit het BBWP.
- e. Provincie, waterschappen en ZLTO stellen een werkgroep in die de mogelijkheden en (financiële) randvoorwaarden voor nadeelcompensatie bij onevenredig nadeel of schade uitwerkt en nemen daarbij ook verzekeraarbaarheid in beschouwing.

- f. De natuurbeheerders hebben uiterlijk in 2027 voor alle natuurgebieden waterconserverende maatregelen uitgevoerd om daarmee optimaal water vast te houden en niet af te voeren. Van belang is dat deze waterconservering lokaal kwelafhankelijke natuur niet negatief beïnvloedt. Deze waterconservering stemmen de natuurbeheerders af met het waterschap en omliggende grondeigenaren. Zij leveren daarmee vanuit de natuurterreinen hun bijdrage aan het gewenste effect in 2027;
- g. Provincie en waterschappen hebben in het kader van de op te stellen uitvoeringsagenda's vanuit het deltaprogramma ruimtelijke adaptatie (DPRA) uiterlijk in 2023 met alle gemeenten in Brabant eenduidige afspraken gemaakt op welke wijze het bebouwde gebied een bijdrage levert aan het gewenste effect in 2027. Hogere grondwaterstanden in bestaand bebouwd gebied zullen niet overal mogelijk zijn, maar met meer vasthouden en infiltreren van regenwater kan het bebouwde gebied haar bijdrage leveren aan het vergroten van de grondwatervoorraad. Hierbij wordt ook aandacht besteed aan zuinig omgaan met water in het bebouwde gebied en aan het voorkomen van overlast ten gevolge van hogere grondwaterstanden;
- h. Brabant Water en de waterschappen hebben in 2027 in afstemming met de gebiedspartijen met ieder waterschap een project (diep)infiltratie uitgevoerd om het ondiepe grondwater in een deelstroomgebied aan te vullen als bijdrage aan het gewenste effect in 2027. Daarvoor zijn uiterlijk in 2022 de voorbereidingen gestart;
- i. Gebiedspartijen spreken verder af dat zij in 2027 per deelstroomgebied geactualiseerde data en kaartbeelden hebben van de actuele waterbalans en de gewenste waterbalans als resultaat van een gebiedsanalyse. Met daarbij ook de (gewenste) impact van o.a. Vlaanderen, effluent in deze waterbalans op deelstroomgebiedsniveau en input vanuit de gebiedsgerichte aanpak Groenblauwe opgaven stikstof. Daarmee ontstaat er de komende jaren per deelstroomgebied een door de partijen gedragen bundeling van activiteiten om de gewenste waterbalans te kunnen realiseren en te bewaken (inclusief de financiële consequenties voor alle partijen). De waterschappen nemen het voortouw in dit proces en verwachten dat de andere partijen hun bijdrage leveren;
- j. Provincie ondersteunt de noodzakelijke initiatieven en voorstellen van gebiedspartijen om het in 2027 gewenste effect te bereiken door inzet van kennis, beleidsregels en instrumenten.

2 Minder grondwater gebruiken inclusief minder verdampen

Context

Het grondwater in Brabant is een kostbaar goed en is cruciaal voor de watervoorziening in Brabant. Voor het drinkwater, de natuur, de landbouw, de industrie en als bron van het oppervlaktewater met alle bijbehorende functies als recreatie, cultuurhistorie en landschappelijk element. Met dit convenant willen partijen samen afspraken maken hoe de grondwaterbalans in Brabant hersteld en bewaakt kan worden.

Gewenst effect in 2027

Partijen hebben door inzet op het vergroten van de grondwatervoorraad (zie bouwsteen 1) en inzet op minder grondwatergebruik ervoor gezorgd dat aanvulling en onttrekking van grondwater in 2027 meer in balans is en een positieve trend laat zien. Dit betekent dat de optelling van alle aanvullingen tenminste gelijk is aan de optelling van alle onttrekkingen gerekend over iedere periode van twee jaar.

Partijen werken de komende jaren samen uit hoe het gebruik van de grondwatervoorraad in Brabant verdeeld wordt over de verschillende gebruikersgroepen (drinkwater, industrie, landbouw, natuur en inwoners). Voor nu en in de toekomst. Met daarbij heldere regels (verdringingsreeks grondwater)

voor die momenten (droogte) dat de grondwatervoorraad niet meer toereikend is inclusief de impact hiervan voor de verschillende grondwatergebruikers. En een actief monitoringssysteem dat past bij de voorgenomen maatregelen om de effecten in brede zin te kunnen volgen.

Hoe willen partijen dit effect in 2027 bereiken

- a. Provincie ontwikkelt in 2022 een verdringingsreeks grondwater onder droge omstandigheden (wat te doen bij calamiteiten) en stelt die uiterlijk in 2023 vast.
- b. Provincie en boseigenaren hebben in 2022 in de Bossenstrategie verdere afspraken gemaakt over het tempo van revitalisering van bossen en natuur met het oog op onder andere reductie van verdamping en extra vasthouden van water. De provinciale ambitie is om dit te realiseren voor 20.000 ha in 2030. Het hierbij horende uitvoeringsprogramma wordt nog vastgesteld.
- c. Industrie en provincie hebben uiterlijk in 2022 samen de bestaande vergunningsruimte voor grondwater geanalyseerd. Daar waar sprake is van overcapaciteit gaat de provincie hier het gesprek met het betreffende bedrijf aan om het laagwaardig grondwatergebruik te verkleinen tot een aanvaardbaar minimum.
- d. Waterbedrijven, industrie en provincie starten vanaf 2022 een aantal pilots naar alternatieven voor grondwater als bron voor bestaand grondwatergebruik door de industrie.
- e. De waterschappen herzien in samenspraak met de provincie in de totale breedte (alle onttrekkingen) het beregeningsbeleid en het beleid ten aanzien van kleine onttrekkingen, in samenhang met het gebruik van oppervlaktewater voor beregening. Uitgangspunt daarbij is het gebiedsgericht vergroten van de grondwateraanvulling om zodoende ook per gebied minder snel tegen een beregeningsverbod aan te lopen (grondwatervoorraad als spaarpot). Eind 2021 is voor beide dossiers (beregening en kleine onttrekkingen) een analyse uitgevoerd en ligt er een voorstel voor de koers op beide dossiers. De waterschappen nemen hierin het initiatief samen met de gebiedspartners.
- f. De waterschappen gaan de komende jaren meer inzetten op beter meten van het grondwater(-gebruik), zodat het beleid sneller en slimmer aangepast kan worden op de toestand / situatie van het grondwater. Uiterlijk in 2025 is het bestaande grondwatermeetnet aangepast en te gebruiken voor sturing op deelstroomgebiedsniveau conform het dan geactualiseerde beregeningsbeleid. Provincie stelt het provinciaal meetnet grondwater hiervoor ter beschikking;
- g. Waterschappen, Brabant Water en provincie hebben in 2027 op minimaal één locatie in Brabant samen met industrie en de andere gebiedspartijen het hergebruik van gezuiverd afvalwater (effluent) als alternatieve watervoorziening voor bestaand grondwatergebruik uitgevoerd.
- h. Natuurbeheerders verkennen samen met gebiedspartners op welke terreinen klimaatbuffers aangelegd kunnen als watervoorziening in de zomer en hoe deze ingezet kunnen worden voor aangrenzende (landbouwkundige) gebruikers. De verkenning start in 2022. De resultaten van deze verkenning worden vanaf 2023 in samenhang met de gebiedspartners omgezet naar concrete projectvoorstellen.
- i. Brabant Water ontwikkelt in afstemming met de waterschappen en provincie voor de groeiende vraag naar drinkwater een alternatieve watervoorziening. In 2021 starten er vier verkenningen (zeewater, brak water, oppervlaktewater en oeverinfiltratie). Uiterlijk in 2023 wordt een keuze gemaakt welk alternatief of alternatieven in de praktijk gebracht worden.
- j. Partijen werken doorlopend samen aan bewustwording bij consumenten om het (drink)waterverbruik omlaag te brengen en meer water vast te houden c.q. regenwater te laten infiltreren naar het grondwater (klimaatadaptatie in openbaar groen, schoolpleinen, tuinen en bermen) en stemmen gedragsbeïnvloeding / campagnes onderling af.

3 Ruimtelijke aspecten om dat te kunnen doen (1) of gevolgen van die keuze (2)

De ruimtelijke ordening van Brabant stuurt zowel op het vasthouden en infiltreren van water om het grondwater aan te vullen als op het regionale gebruik van grondwater. Daarom werken partijen samen aan het volgende:

- a. Bij ruimtelijke ontwikkeling zoals woningbouw maken gemeenten, waterschappen en waterbedrijven gebruik van innovaties om het drinkwaterverbruik te verminderen zoals grijs water en opvang en hergebruik van relatief schoon huishoudelijk afvalwater, inclusief decentrale zuivering;
- b. Gemeenten en provincie maken ruimte en geven richting in omgevingsplannen, voor zover dat nodig is, voor herstel van de grondwaterbalans en structurele aanpak van droogte en verdroging. Vanuit de bestaande ruimtelijke verwevenheid in Brabant ligt hierbij de nadruk op overgangsgebieden tussen landbouw, natuur en stedelijk gebied;
- c. Waterschappen zetten het overleg met gemeenten voort hoe de grondwateraanvulling in stedelijk gebied verder kan worden gestimuleerd, onder meer door afkoppeling waar dat hydrologisch gezien mogelijk is en door het aanpassen van de Keur.

Uiterlijk in 2023 hebben partijen hierover met gemeenten concrete doelstellingen vastgelegd voor 2027 als invulling van bovenstaande vraagstukken uit dit convenant.

4 Innovatie- nieuwe uitdagingen vragen om nieuwe oplossingen

- a. Partijen zetten innovatiefondsen en ontwikkelkracht in om de hiervoor benodigde transitie te versnellen en economisch haalbaar te maken;
- b. Partijen doen een beroep op (landelijke) kennisinstellingen en innovatieve ondernemers om kennis en inzichten in te brengen zodat ook wetenschap en bedrijfsleven kunnen bijdragen aan het succes van dit convenant;
- c. Landbouw en waterschappen verkennen samen welke technische innovaties er zijn om minder grondwater te gebruiken inclusief andere gewaskeuze in het kader van BBWP. In 2022 worden deze innovaties op kleine schaal toegepast met als doel dat succesvolle innovaties in 2027 beschouwd worden als standaard (best practice);
- d. Terreinbeheerders verkennen samen met waterbeheerders hoe de dynamiek in snel veranderende weersomstandigheden en de voorgestane verhoging van de grondwaterstand doorwerkt in de realisatie van de natuurdoeltypen.

5 Governance (waar hebben we elkaar nodig de komende jaren)

Partijen hebben geconstateerd dat de bestaande governance van het grondwater positief-kritisch tegen het licht moet worden gehouden. Hiervoor hebben partijen afgesproken om een onafhankelijke adviescommissie droogte in te stellen. De horizon van de adviescommissie is 2040, maar partijen zijn bereid en voornemens om tijdens de looptijd van dit convenant al aan de slag te gaan met de adviezen van de adviescommissie droogte.

- a. Partijen nemen in 2022 kennis van het eindadvies van de onafhankelijke adviescommissie droogte en vertalen die naar het eigen domein;
- b. Partijen volgen de uitvoering van dit convenant niet alleen op het vlak van beregening en grondwateraanvulling, maar ook in de breedte en stellen zo nodig de koers verder bij in 2024 (midterm review);
- c. Partijen spreken de intentie uit om elkaar vroegtijdig te informeren bij eventuele knelpunten en elkaar rechtstreeks aan te spreken, mocht dat nodig zijn voor het voortzetten van de constructieve samenwerking;

- d. De afspraken uit dit convenant zijn niet vrijblijvend. Partijen informeren elkaar in het Breed Bestuurlijk Grondwateroverleg minimaal 1 keer per jaar over de voortgang van de acties en activiteiten uit dit convenant. Een bestuurlijk kernteam samengesteld vanuit het Breed Bestuurlijk Grondwateroverleg ziet vier keer per jaar toe op de voortgang;
- e. Partijen stellen voldoende personele capaciteit ter beschikking om de benodigde maatregelen uit te voeren, te monitoren en bestuurlijk af te stemmen. Partijen zien het actief uitdragen van de doelstelling van dit convenant -als ambassadeurs- als gezamenlijke verantwoordelijkheid;
- f. Partijen reserveren budget voor de watertransitie (middelen) vanuit de jaarlijkse begroting en reserves en vragen ook het Rijk daarin mee te investeren, via het Deltaprogramma en andere meer regionale ontwikkelfondsen.

Slotbepalingen

- a. Gelet op de aard van dit convenant gaat het om een inspanningsverplichting die niet in rechte afdwingbaar is;
- b. Dit convenant laat onverlet ieders eigen bestuurs- en privaatrechtelijke bevoegdheden en verantwoordelijkheden;
- c. Dit convenant wordt afgesloten voor de periode van 22 december 2021 tot 22 december 2027;
- d. Indien zich onvoorziene omstandigheden voordoen met betrekking tot de uitvoering van dit convenant treden partijen met elkaar in overleg om te bezien in hoeverre de inhoud van dit convenant aanpassing behoeft.

Aldus ondertekend op 15 december 2021 door onderstaande partijen, gezamenlijk te noemen
Partijen,

Waterschap Aa en Maas,
Waterschap Brabantse Delta,
Waterschap De Dommel,
ZLTO,
Brabants Landschap,
Natuurmonumenten,
Staatsbosbeheer,
Brabantse Milieufederatie,
Brabant Water,
Provincie Noord-Brabant,
Evides Waterbedrijf,
Vereniging Industrie Water,
BPG Vereniging landelijk Brabant.

